

Панченко Олег Анатолійович,
д.мед.н., проф.,
заслужений лікар України,
директор ДЗ “Науково-практичний медичний реабілітаційно-діагностичний центр
МОЗ України”,
президент Громадської організації “Всеукраїнська професійна психіатрична ліга”,
м. Київ
ORCID 0000-0001-9673-6685

УДК 34:004.056+316.4+159.9

doi: 10.34213/tp.20.01.25

ТУРБУЛЕНТНІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Досліджується інформаційна турбулентність, причинно-наслідкові соціально-психологічні аспекти, пов’язані з цим явищем та напрями державної політики щодо забезпечення інформаційної безпеки.

Вплив інформаційної турбулентності розглядається в трьох площинах: державній, суспільній та особистісній.

У площині держави причинами турбулентності можуть бути як внутрішні процеси, зумовлені суперечностями становлення й розвитку в нових умовах світового порядку, так і зовнішні – цілеспрямовані інформаційні впливи недружніх країн. Завдання держави – подолання турбулентності, досягнення керованості, забезпечення національної безпеки, що має на увазі не тільки обороноздатність, але і соціальні, економічні, культурні, інформаційні, психологічні аспекти.

Введено поняття “інформаційно-психологічна турбулентність” – як нестабільний стан психіки людини, викликаний інформаційним впливом, та “турбулентне мислення”, засноване на неформальному, евристичному підході до аналізу ситуації та прийняття рішень (досвід, інтуїція, спритність, винахідливість та ін.).

Акцентовано на необхідності подальших серйозних досліджень означеної проблеми для розроблення дієвої державної політики для її вирішення.

Ключові слова: інформаційне середовище, інформаційна турбулентність, інформаційно-психологічна безпека, інформаційно-психологічна турбулентність, турбулентне мислення.

Постановка проблеми. Сучасний етап світового розвитку характеризується явищами, що отримали назву “турбулентність”. Це поняття, що раніше застосовувалося в технічних науках, перейшовши в гуманітарні, стало використовуватися в багатьох дослідженнях суспільних, економічних, політичних, психологічних та інформаційних процесів.

Попри те, що людина одночасно перебуває у трьох середовищах – природному, суспільному та інформаційному, саме останнє – це не тільки сфера людської життєдіяльності, що найбільш динамічно розвивається, але і та, що практично одноосібно диктує умови розвитку сучасного суспільства. Динамізм змін, складність і неоднозначність інформаційного середовища (ІС), а також невизначеність, непередбачуваність і нестабільність породжують синергійний ефект, що зумовлює об’єктивний характер виникнення деструктивних чинників, які ускладнюють процес адаптації до змін, що відбуваються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження явищ інформаційної турбулентності [6] та її наслідків у соціально-психологічній площині є важливим з точки зору розроблення державної стратегії забезпечення інформаційно-психологічної безпеки. Водночас, як показує аналіз доступних джерел інформації, само поняття “інформаційна турбулентність”, тим більш її вплив на соціально-політичні процеси та психіку людини, ще недостатньо вивчено.

Мета статті: дослідити інформаційну турбулентність, причинно-наслідкові соціально-психологічні аспекти, пов'язані з цим явищем та напрями державної політики щодо забезпечення інформаційної безпеки.

Виклад основного матеріалу. У найзагальнішому розумінні терміном “середовище” для людини можна позначити сукупність зовнішніх для неї умов існування. Якщо на зорі існування людства переважало природне середовище, то в міру розвитку цивілізації, людина стала все більш залучатися ще й у середовище соціальне. Зрештою, з формуванням інформаційного суспільства життя людини починає плинути в штучно створеному нею ж самою світі – середовищі інформаційному (ІС).

ІС являє собою сукупність інформації, інформаційної інфраструктури, соціально-економічних і культурних регуляторів інформаційних процесів. Перебуваючи в ІС, суб'єкт інформаційних відносин піддається різним впливам, серед яких [8]: 1) той, що активізує діяльність суб'єкта за рахунок наявності достатньої кількості інформації необхідної якості, тобто високого ступеня задоволення інформаційної потреби; 2) той, що гальмує надмірною кількістю “інформаційних шумів” і низьким рівнем задоволення інформаційної потреби; 3) нейтральний, що не впливає суттєво на діяльність суб'єкта.

У цьому полягає суперечливість ІС – поряд із конструктивними впливами воно володіє і деструктивними. Слово “деструкція” трактується як “порушення, руйнування нормальної структури чого-небудь”. Зокрема, деструктивну діяльність людини під дією інформаційних впливів може бути спрямовано як назовні – на інших людей, громадські структури або на суспільство в цілому, на природне середовище, архітектурні пам'ятники, історичну пам'ять, різні предмети, так і звернено на саму себе – руйнування особистості, здоров'я, суїцид [11].

Конструктивні та деструктивні впливи ІС визначаються низкою властивостей і характеристик, що, власне, і відбивають закономірності його розвитку і функціонування.

Першою важливою особливістю, на яку ми звертаємо увагу, є те, що ІС притаманне постійне і стрімке розширення. Особливо бурхливо розширення інформаційного середовища суспільства відбувається останнім часом, і темпи його постійно зростають. У таких умовах людині буває дуже складно розібратися в якості й істинності отримуваної інформації, що створює дезорієнтацію не тільки в інформаційному полі, але і в реальності.

Постійне оновлення ІС призводить до того, що люди навіть не встигають виробляти власну думку з приводу подій, що відбуваються, тому швидше приймуть вже готову інтерпретацію запропонованої постачальником інформації, і це негативно позначається на здатності їх до аналітичного, критичного мислення, як наслідок – у них знижується імунітет до маніпулятивного

впливу [11]. Крім цього, звернімо увагу ще на один важливий момент. У дослідженнях [10] констатується, що великі обсяги інформації змінюють як саму людину, так і сутність суспільних відносин. ІС, що стрімко змінюється, несе новий лад життя, нові правила поведінки, нові уявлення про світ. На арену виводиться Homo Informaticus – “людина інформаційна”, у якій занадто мало специфічно людського: звужується сфера безпосередніх, особистих контактів; з’являються нові культурні практики, невідомі раніше; нові правила поведінки, засновані на прагненні до самоізоляції від перманентно вибухонебезпечного світу та ін.

Наступною важливою рисою ІС є його складність і неоднозначність. У глобальному масштабі формується принципово нове, максимально насичене інформацією складне високоавтоматизоване середовище, що ставить людину в залежність від нього. У такому середовищі для отримання корисної інформації людина змушена обробляти значну кількість різноманітної інформації (найчастіше непотрібної), щоб отримати необхідні відомості. Крім того, людина змушена виробляти механізми захисту від інформаційних впливів з метою забезпечення інформаційно-психологічної безпеки, оскільки поряд з інформацією, яка адекватно показує факти, в ІС циркулює і деформована, перекручена інформація, часто створена спеціально для введення в оману при досягненні певних цілей. Як підкреслюється в [4], найбільш небезпечним джерелом загроз є істотне розширення можливості маніпулювання свідомістю людини за рахунок формування навколо неї індивідуального “віртуального інформаційного простору”, а також можливості використання технологій впливу на її психічну діяльність.

І нарешті, основною характеристикою ІС є “турбулентність”. Це поняття (латин. *Turbulentus* – бурхливий, безладний, хаотичний) корінням сягає сфери фізики і динаміки та має декілька визначень. Ми дотримуємося такого: турбулентність – безладні завихрення енергетичних потоків. Турбулентність виникає при стиканні із зустрічним потоком, або з перешкодою. Турбулентні енергетичні завихрення діють на організм руйнівню [6].

З визначення випливає, що турбулентність – це неупорядкований рух, для якого характерна швидка зміна темпів процесів, що відбуваються. Турбулентність ІС означає, що зміни в ньому відбуваються з високим ступенем невизначеності й непередбачуваності. У такому стані не можна однозначно визначити характер впливу ІС – є сприйнята інформація корисною, нейтральною чи шкідливою. Зони турбулентності характеризують край нестійке становище, яке під впливом найменшого негативного впливу може втратити рівновагу і змінити свій стан. Якщо не вживати належних заходів протидії, виникає хаос.

Вплив інформаційної турбулентності слід розглядати в трьох площинах: державній, суспільній та особистісній.

Якщо розглядати площину держави, то причинами турбулентності можуть бути як внутрішні процеси, зумовлені суперечностями становлення й розвитку в нових умовах світового порядку, так і зовнішні – цілеспрямовані інформаційні впливи недружніх країн з метою дестабілізувати суспільно-політичну ситуацію, викликати нестабільність і хаос. Відомий німецько-американський психолог Курт Левін підкреслював роль навмисно створюваної турбулентності при веденні психологічної війни: “Один із головних методів

придушення морального духу за допомогою стратегії залякування полягає в точному дотриманні такої тактики – тримати людину в стані невизначеності щодо його поточного становища і того, що може чекати на неї в майбутньому. Крім того, якщо часті коливання між суворими дисциплінарними заходами і обіцянкою хорошого поведіння вкупі з поширенням суперечливих новин роблять когнітивну структуру ситуації неясною, то людина втрачає впевненість у тому, приведе її якийсь конкретний план до бажаної мети або ж, навпаки, віддасть від неї. У таких умовах навіть ті особистості, які мають чіткі цілі і готові піти на ризик, виявляються паралізованими сильним внутрішнім конфліктом щодо того, що слід робити” [3].

Завдання держави – забезпечити національну безпеку, що має на увазі не тільки обороноздатність, але і соціальні, економічні, культурні, інформаційні аспекти.

Причому, як підкреслює Є. Щекотин [12], необхідний перегляд стратегічного дискурсу в бік відмови від формулювання безпеки в термінах загроз і переорієнтація на мислення, спрямоване на управління ризиками національної безпеки. На відміну від загроз, ризики підкреслюють динамічний характер викликів, що виникають.

Важко не погодитися з [1], де стверджується, що першочергово стратегія інформаційної безпеки України полягає в подоланні турбулентності і досягненні керованості. Необхідна систематизація та алгоритмічне використання механізмів для забезпечення внутрішньої інформаційної безпеки і формування підтримки України в суспільствах країн-партнерів.

Доктрина інформаційної безпеки України (затверджена Указом Президента України від 25 лютого 2017 р. № 47/2017 [9]) зазначає, що комплексний характер актуальних загроз національній безпеці в інформаційній сфері потребує визначення інноваційних підходів до формування системи захисту і розвитку інформаційного простору в умовах глобалізації та вільного обігу інформації. Доктрина ділить національні інтереси України в інформаційній сфері на життєво важливі інтереси особистості, де в третьому пункті йдеться про захищеність від руйнівних інформаційно-психологічних впливів; і життєво важливі інтереси суспільства і держави, де серед багатьох пунктів важливими в контексті нашого дослідження ми вважаємо: всебічне задоволення потреб громадян, підприємств, установ і організацій усіх форм власності в доступі до достовірної та об’єктивної інформації; збереження і примноження духовних, культурних і моральних цінностей народу України; розвиток медіа-культури суспільства і соціально відповідального медіа-середовища; формування ефективної правової системи захисту особистості, суспільства і держави від деструктивних пропагандистських впливів; створення на базі норм міжнародного права системи і механізмів захисту від негативних зовнішніх інформаційно-психологічних впливів, насамперед пропаганди; розвиток інформаційного суспільства, зокрема його технологічної інфраструктури.

З приводу впливу інформаційної турбулентності на суспільство існують різні, іноді діаметрально протилежні погляди. Наприклад, у роботі [7] з оптимізмом стверджується, що “у процесах розвитку турбулентних систем соціальної природи потенція, що відображається спочатку в енергії хаотичних коливань, або, інакше, пасіонарності, трансформується з часом в корисну

роботу суспільства...”. В іншому ж дослідженні, навпаки: “Якщо потрясіння відбуваються занадто часто і їх інтенсивність з кожним разом зростає, є небезпека, що все суспільство буде введено в стан масового психозу ... люди будуть роз’єднуватися, намагаючись поодинокі втікати від шоккових реалій, замикаючись в собі, знаходити заспокоєння в запереченні дійсності і в популярних розвагах, але при цьому в будь-який момент будуть готові до спалаху люті” [3]. Ще в одній роботі знаходимо: “... відбувається деградація масової культури, оскільки інформаційна турбулентність, хаос не дозволяють вижити ні високим змістам, ні високим почуттям, стандартна логіка і емоції просто “не доганяють”, вони занадто повільні, залишається рефлекс, інстинкт і зоопсихологія афекту. Таким людям не треба нічого пояснювати, ними легко управляти на несвідомому рівні методами НАП і двадцять п’ятого кадру в період споживання чергової порції інформаційної жуйки” [2].

Беручи до уваги ще одну думку, що “епоха турбулентності, що почалася, буде дуже важкою для людства, а разом із тим вона принесе з собою не тільки негативні і руйнівні, але і позитивні, необхідні для подальшого розвитку наслідки” [5], слід зазначити, що на світовий суспільний розвиток значно впливає стан ІС, з яким сучасне суспільство нероздільно зв’язано. Інформаційна турбулентність може в корені поміняти стан речей.

У джерелі [3] підкреслюється найважливіший результат багаторічних досліджень вчених у психології, соціології та психіатрії: щодо кількості змін, яку здатна витримати людська свідомість, існують чіткі межі, і в майбутньому події можуть відбуватися так швидко, що людський мозок не зможе осмислювати інформацію. Там же розглядаються три можливих сценарії суспільного розвитку.

Перший полягає в тому, що для того, щоб витримати турбулентність, люди або вчиняють якісь дії, що знімають напругу, або адаптуються до напруженого середовища. Якщо турбулентність не закінчується або посилюється, вони поступово втрачають здатність до позитивної адаптації. Люди вибирають таку реакцію на напругу, яка призводить до їхньої деградації. Вони починають придушувати реальність, заперечуючи саме її існування, і все більше перебувати в інфантильних фантазіях, що дозволяють їм упоратися зі стресом. Відбувається переоцінка цінностей на користь менш гуманних і більш тваринних. До речі, про це попереджається і в [2]: “...можливий і соціальний ароморфоз, розщеплення людства на підвиди: людей нової свідомості, носіїв високої культури і людей, які повертаються до зоопсихологічних форм буття”.

Другий сценарій – сегментація суспільства, коли кожна група: етнічна, расова, гендерна – воює проти всіх інших. Нації розпадаються на регіональні групи, які, у свою чергу, дробляться на ще більш дрібні етнічні групи заради спрощення процесу прийняття рішень. Природні лінії поділу суспільства перетворюються на барикади.

Третій сценарій передбачає відхід індивідів у свій особистий світ і відмова від усіх соціальних зв’язків, які могли б долучити їх до чужих справ.

За висновком із цих сценаріїв ми змушені констатувати, що якоюсь мірою їхні ознаки конкретно підтверджуються сьогоднішніми реаліями. Щоб зрозуміти, що відбувається з суспільством в умовах турбулентності, потрібні серйозні фундаментальні дослідження, яких зараз вкрай мало.

Досліджуючи шляхи подолання турбулентності крізь призму властивостей особистості, ми ввели поняття “інформаційно-психологічна турбулентність” – нестабільний стан психіки людини, викликаний інформаційним впливом, що виявляється в раптових припливах гніву, печалі або відчаю, відчуттях тривоги, роздратування, страху чи смутку. У такому стані особистість неадекватно оцінює навколишнє оточення і робить нелогічні вчинки.

Безсумнівно, інформаційно-психологічна турбулентність є фактором загроз інформаційно-психологічній безпеці особистості, і потрібні заходи з деактивації цього фактору. У межах цієї статті неможливо відобразити весь матеріал наших досліджень у цьому напрямі. Відзначимо лише, що стратегічно важливим як для держави, так і для суспільства (що і зазначено в Доктрині інформаційної безпеки України [9]) є формування такої політики, де інформаційна культура посідає провідне місце. Мається на увазі не тільки нагромадження суми знань, а й розвиток фундаментальних навичок мислення і творчості, духовного розвитку особистості. Відповіддю на турбулентні інформаційні виклики може стати розвиток “турбулентного мислення”, заснованого на неформальному, евристичному підході до аналізу ситуації та прийняття рішень (досвід, інтуїція, спритність, винахідливість та ін.).

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

1. Інформаційна турбулентність, що є наслідком синергетики властивостей інформаційного середовища, є деструктивним фактором інформаційно-психологічної безпеки у відношенні як до держави і суспільства, так і до окремої особистості.

2. Концепт “інформаційно-психологічна турбулентність” (нестабільний стан психіки людини, викликаний інформаційним впливом) потребує розвитку і подальшого смислового наповнення задля актуалізації державного та суспільного реагування.

3. Необхідні подальші серйозні дослідження означеної проблеми для розроблення дієвої державної політики щодо її вирішення.

Список використаних джерел

1. Александр Смирнов. Коммуникационная стратегия информационной безопасности Украины. URL: <http://hvylyya.net/analytics/politics/kommunikatsionnaya-strategiya-informatsionnoy-bezopasnosti-ukrainyi.html> (дата звернення: 28.01.2020).

2. Буданов В. Г. Метаморфозы социальной реальности эпохи перемен: онтологии и технологии. *Творческие поиски ученых Израиля и мира сегодня* : сб. ст. / Междунар. центр науч. исследований и практики творчества. Израиль – Ашкелон, 2013. С. 68–74.

3. Даниэль Эстулин. Тавистокский институт / пер. П. Смирнов. Минск, 2014. URL: <http://coollib.com/b/284081> (дата звернення: 28.01.2020).

4. Емельянов Г. В., Стрельцов А. А. Особенности информационного общества. *Информационное общество*. 1999. Вып. 2. С. 15–17.

5. Пантин В. И. Первая половина XXI века: “эпоха турбулентности” в мировом развитии. *История и современность*. 2008. № 2. С. 3–9.

6. Панченко О. А. Психологические аспекты турбулентности информационной среды. *Причорноморські психологічні студії*. 2017. Вип. 1. С. 3–7.

7. Резеньков Д. Н., Приходько С. С. Понятие “социальная турбулентность” в современном мире в концепции информационной безопасности России. *Культура и общество: история и современность* : материалы II Всеросс. (с междунар. участием) науч.-практ. конф. /

под редакцией Колосовой О. Ю., Гударенко Р. Ф., Ряснянской Н. А., Красиковой Е. А. Ставрополь : Ветеран, 2013. С. 128–130.

8. Смирнов М. А. Информационная среда и развитие общества. *Информационное общество*. 2001. Вып. 5. С. 50–54.

9. Указ Президента України № 47/2017 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року “Про Доктрину інформаційної безпеки України”. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/472017-21374> (дата звернення: 28.02.2017).

10. Цуканов Е. А. Информационная среда как фактор социального и нравственно-го здоровья человека : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Воронеж, 2003. URL: <http://www.disserscat.com/content/informatsionnaya-sreda-kak-faktor-sotsialnogo-i-nravstvennogo-zdorovya-cheloveka#ixzz4ZK2Ubcmb> (дата обращения: 28.01.2020).

11. Шаршов И. А., Макарова Л. Н. Изменяющаяся внешняя информационная среда: анализ конструктивного и деструктивного потенциала. *Социально-экономические явления и процессы*. 2012. № 4 (038). С. 170–176.

12. Щекотин Е. В. Национальная безопасность в условиях турбулентности : критический обзор. *Инновационная наука : междунар. науч. журн.* 2015. № 10. С. 55–56.

References

1. Smirnov, Alexander. Communication strategy of information security of Ukraine. URL: <http://hvyly.net/analytics/politics/kommunikatsionnaya-strategiya-informatsionnoy-bezopasnosti-ukrainyi.html> [in Russian].

2. Budanov, V. (2013). Metamorphoses of social reality of the era of change: ontology and technology. *Creative searches of Israeli scientists and the world today: digest of articles*, 68–74. International Center for Scientific Research and Creative Practice. Israel – Ashkelon [in Russian].

3. Estulin, Daniel (2014). Tavistokskij institute [Tavistock Institute]. Smirnov P. (Ed.). Minsk. Electronic resource. URL: <http://coolib.com/b/284081> [in Russian].

4. Emelyanov, G.V., Streltsov, A.A. (1999). Features of Information Society. *Informazionnoe obschestvo – Information Society*, 2, 15–17 [in Russian].

5. Pantin, V.I. (2008). The first half of the XXI century: “the era of turbulence” in world development. *Istoriya i sovremennost – History and modernity*, 2, 3–9 [in Russian].

6. Panchenko, O.A. (2017). Psychological aspects of the turbulence of the information environment. *Prichornomorski psikhologichni studii – Black Sea Psychological Studio*, 1, 3–7 [in Russian].

7. Rezenkov, D.N., Prikhodko, S.S. (2013). The concept of “social turbulence” in the modern world in the concept of Russia’s information security. Kolosova O.Yu., Gudarenko R.F., Ryasnyanskaya N.A., Krasikova E.A. (Eds.). *Kultura i obschestvo: istoriya i sovremennost – Culture and Society: History and Modernity. Materials II All-Russian (with international participation) scientific and practical conference*, 128–130. Stavropol: Veteran [in Russian].

8. Smirnov, M.A. (2001). Information environment and society development. *Informazionnoe obschestvo – Information Society*, 5, 50–54 [in Russian].

9. Ukaz Prezidenta Ukrainy № 47/2017 “Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i obrony Ukrainy vid 29 hrudnia 2016 roku “Pro Doktrynu informatsiinoi bezpeky Ukrainy” .URL: <http://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>.

10. Zukanov, E.A. (2003). Information environment as a factor of social and moral health of a person: Extended abstract of candidate’s thesis. Electronic resource. URL: <http://www.disserscat.com/content/informatsionnaya-sreda-kak-faktor-sotsialnogo-i-nravstvennogo-zdorovya-cheloveka#ixzz4ZK2Ubcmb> [in Russian].

11. Sharshov, I.A., Makarova, L.N. (2012). A changing external information environment: analysis of constructive and destructive potential. *Sozialno-ekonomicheskie javleniya i prozessi – Socio-economic phenomena and processes*, 4 (038), 170–176 [in Russian].

12. Schekotin, E.V. (2015). National Security in Turbulence: A Critical Review. International scientific journal. *Innovatsionnaya nauka – Innovative science*, 10, 55–56 [in Russian].

Panchenko O. A.,

*Honored Doctor of Ukraine, Doctor of Medicine, Professor, Director of State Institution "Scientific and Practical Medical Rehabilitation and Diagnostic Center of the Ministry of Health of Ukraine", member President of the All-Ukrainian Professional Psychiatric League, Kyiv
ORCID 0000-0001-9673-6685*

TURBULENT SOCIO-PSYCHOLOGICAL CHALLENGES IN THE SYSTEM PUBLIC ADMINISTRATION OF INFORMATION SECURITY

The article explores information turbulence, causal socio-psychological aspects associated with this phenomenon and the direction of state policy to ensure information security.

The influence of information turbulence is considered in the article in three planes: state, public and personal.

In the state plane, the causes of turbulence can be both internal processes caused by the contradictions of formation and development in the new world order conditions, and external ones - targeted information influences of unfriendly countries in order to destabilize the socio-political situation, cause instability and chaos. The task of the state is to overcome turbulence, achieve manageability, and ensure national security, which implies not only defense capability, but also social, economic, cultural, informational, psychological aspects.

On a public plane, three possible scenarios are being considered.

In order to withstand turbulence, people either do some kind of action, relieve tension, or adapt a stressful environment. If turbulence does not end or intensifies, they gradually lose the ability to adapt positively. Next one is the segmentation of society, when each group: ethnic, racial, gender - is fighting against everyone else. Nations are divided into regional groups, which are divided into even smaller ethnic groups in order to simplify the decision-making process. The third one involves the departure of individuals into their personal world and the rejection of all social ties that could attract them to other people's affairs. When exploring ways to overcome turbulence through the prism of personality traits, attention is focused on the concept of "information-psychological turbulence" - an unstable state of the human psyche, is a threat factor for information-psychological safety of a person, and emphasize the importance of measures to deactivate this factor.

It is noted that strategically important for both the state and society is the formation of such a policy, where the information culture takes the leading place. The answer to turbulent information challenges may be the development of "turbulent thinking" based on an informal, heuristic approach to analyzing the situation and making decisions (experience, intuition, dexterity, resourcefulness, etc.).

Further serious studies of this problem are necessary in order to develop an effective state policy for its solution.

Keywords: information environment, information turbulence, information-psychological security, information-psychological turbulence, turbulent thinking, state management of information security.

Надійшла до редколегії 20.02.2020 р.